

UDK 355.02(497.11:470)
Biblid 0543-3657, 74 (2023)
Год. LXXIV, бр. 1187, стр. 59–80
Прегледни научни рад
Примљен: 15. 12. 2022.
Прихваћен: 3. 3. 2023.
doi: https://doi.org/10.18485/iipe_mp.2023.74.1187.3
CC BY-SA 4.0

Небојша Вуковић¹

Војна сарадња Србије и Русије – стање и перспективе

САЖЕТАК

У раду се описује и анализира војна сарадња Републике Србије и Руске Федерације током последњих петнаест година, практично од поновног осамостаљења Србије, односно од 2006. године. Посебна пажња посвећена је споразумима о војној сарадњи, као и учинцима њихове реализације. Поред тога, у раду се образлажу модалитети војне сарадње између држава, фактори који је потпомажу или ометају, као и разлози због којих државе склапају споразуме у овој области. На основу ових теоријско-типских образаца у раду се анализира процес руско-српске војне сарадње и њени домети. Аутор наводи конкретне модалитете војне сарадње Србије и Руске Федерације, сагледава њен геостратегијски оквир, као и њене постојеће/потенцијалне геополитичке ефекте. Такође је пружено предвиђање њене реализације/судбине у будућности у контексту рата у Украјини и заоштравања односа Запада и Русије. Приликом писања рада, коришћено је више научних метода, најчешће методе анализе и компарације.

Кључне речи: војна сарадња, војно-техничка сарадња, Србија, Руска Федерација, геополитика.

¹ Научни сарадник, Институт за међународну политику и привреду, Београд. E-mail: nebojsa@diplomacy.bg.ac.rs. <https://orcid.org/0000-0002-9692-9062>

Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2023“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2023. године.

Military Cooperation Between Serbia and Russia – Situation and Perspectives

ABSTRACT

The paper describes and analyses the military cooperation between the Republic of Serbia and the Russian Federation during the last fifteen years, practically since the re-independence of Serbia, i.e., since 2006. Special attention is paid to agreements on military cooperation as well as the effects of their implementation. In addition, the paper explains the modalities of military cooperation between states, the factors that support or hinder it, and the reasons why states conclude agreements in this area. Based on these theoretical-typical patterns, the paper analyses the process of Russian-Serbian military cooperation and its scope. The author lists specific modalities of military cooperation between Serbia and the Russian Federation, looks at its geostrategic framework, and discusses its existing/potential geopolitical effects. A prediction of its realisation/fate in the future was also provided in the context of the war in Ukraine and the tightening of relations between the West and Russia. When writing the paper, several scientific methods were used, the most common of which were analysis and comparison.

Keywords: military cooperation, military-technical cooperation, Serbia, Russian Federation, geopolitics.

Осврт на историју српско-руских војних веза

У модерној историји Србије војна сарадња са Русијом сеже још у време Првог српског устанка (1804–1813). У Неготину 1807. године потписана је војна конвенција између српских устаника и Русије, која се углавном тиче управо војне сарадње две стране – у њој се изражава потреба устаника за руским војним присуством у побуњеној Србији (гарнизонима), новчаној помоћи, стручњацима и официрима, као и помоћи у ратном материјалу.² Заједно са Србима, руски одреди се боре 1807, 1810, 1811. и 1812. године, и пружају драгоцене борбени допринос ратним напорима српске војске. Почетком 1811. године руски гарнизони су се појавили у Београду, Шапцу и Делиграду.³ У деценијама које су следиле, када је књажевина Србија, корак по корак, градила своју самосталност, та сарадња је добијала другачије облике,

² Војин Максимовић, „Професор Војне академије Максимовић о војним везама и односима Србије и Русије”, у: Алексеј Тимофејев, Дарко Кремић (ур.), *Руска војна помоћ Србији за време Првог светског рата: Зборник грађе*, Институт за новију историју Србије, Београд, 2014, 55.

³ Димитрије Ђорђевић, *Историја модерне Србије 1800–1918*, Завод за уџбенике, Београд, 2017, 68.

саобразне периоду мира. Тако је, на пример, књаз Милош Обреновић 1833. године послао дванаест одабраних младића у Русију, на трогодишњу обуку, да се припреме за дужности трупних официра.⁴ На тај начин се подизао кадровски потенцијал српске оружане силе. Средином шездесетих година 19. века неколико младих српских официра отишло је у Русију да стекне више војно образовање. То су били први српски официри са вишим војним образовањем. Десетак година доцније, мимо званичне политике тадашње царске Русије, у ратовима 1876–1878. године, до пет хиљада руских добровољаца учествовало је у борбама српске војске, док су руски генерали Михаил Черњајев (*Михаил Черняев*) и Семјон Новоселов (*Семен Новоселов*) били главнокомандујући српске војске на тзв. нишком фронту, односно на челу тзв. ибарске војске.⁵ После прекида блиских односа, услед аустрофилске политике краља Милана Обреновића, војне везе између Србије и Русије обнављају се понајвише кроз војно школство, тако да, од деведесетих година 19. века до избијања Првог светског рата, низ питомаца и официра завршава основне и више војне студије у Русији. На српску стратегијску мисао током последње деценије 19. и првих деценија 20. века, пресудно утичу идеје руског генерала Хенриха Лера (*Генрих Антонович Леер*). По избијању Првог светског рата, Србија и Русија су савезнице које заједно ратују против истих непријатеља. Од августа 1914. године Русија шаље Србији пушке, а касније и прехрамбене производе, сточну храну, артиљеријску муницију и топлу одећу.⁶ Сав ратни материјал је превожен бродовима преко Дунава, између руске луке Рени и пристаништа Прахово.⁷ Након завршетка Првог светског рата, српски и руски народ су осванули у новим државама – Југославији (до 1929. Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца) и Совјетској Русији, односно СССР-у. Пређашње разноврсне привредне, политичке, културне и војне везе су прекинуте, и биће у новим државним форматима развијане, са прекидима, тек након окончања Другог светског рата. Обједињене заједничком идеологијом и сличним социјалистичким друштвеним уређењем, Социјалистичка Федеративна Република Југославија и Совјетски Савез су, не рачунајући прекид од 1948. до 1955. године, развиле разнолике и садржајне односе

⁴ Војин Максимовић, „Професор Војне академије Максимовић о војним везама и односима Србије и Русије”, *op. cit.*, 60.

⁵ Димитрије Ђорђевић, *Историја модерне Србије 1800–1918*, *op. cit.*, 204, Aleksej Timofejev, *Priča o Mihailu Černjajevu i ruskim dobrovoljcima*, <http://www.balkanmagazin.net/istorija/cid170-285647/prica-o-mihailu-černjajevu-i-ruskim-dobrovoljcima>, 2.8.2022.

⁶ Војин Максимовић, „Професор Војне академије Максимовић о војним везама и односима Србије и Русије”, *op. cit.*, 86.

⁷ Јарослав Вишњаков, „На таласима Дунава: Руско-српска војноекономска сарадња пре и у току Првог светског рата”, *Војноисторијски гласник*, вол. 2, 2019, 83.

у области војне сарадње. У периоду између 1945. и 1948. године војна сарадње социјалистичке Југославије и СССР-а је врло интензивна. У Југославији се налазило на стотине совјетских војних саветника, док се у СССР-у школује или дошколава стотине питомаца и официра, као и радника служби безбедности. Такође, школују се пилоти и стручњаци за различите специјалности. Током 1946. године СССР је Југославији уступио комплетну тенковску бригаду, авионе за формирање три пука, и авионе за бомбардерску дивизију, школске авионе, керозин, бензин, дизел, резервне делове, одећу и обућу. Још разноврснију опрему Југославија је добила 1947. године, на бази кредита који би се отплаћивао у року од десет година.⁸ После раскида односа, 1948. године, Југославија успоставља војну сарадњу са САД и НАТО, и тек почетком 1960-их година односи оружаних снага СФРЈ и СССР-а се обнављају. У периоду од 1961. до 1964. године Југославија је купила оружја и опреме од СССР-а за 140 милиона долара, што је у то време била знатна сума.⁹ Од тада, па све до краја постојања СФРЈ и СССР-а 1991. године, прва земља социјализма је главни војнотехнички партнер социјалистичке Југославије (тенкови, борбени авиони из породице МиГ, хеликоптери, ПВО системи и др.), док се такође поново упоставља пракса школовања југословенског официрског кадра у СССР-у (углавном више војне академије). Током последње деценије 20. века, СР Југославија и Руска Федерација суочавају се са великим унутрашњим и проблемима у најближем окружењу (ратови, кризе, нестабилности, економско пропадање), док је војна сарадња сведена на минимум, иако је, на пример, у децембру 1997. године био потписан споразум о војнотехничкој сарадњи између СР Југославије и Руске Федерације. Суштински, значајнија сарадња и контакти започети су тек од почетка друге деценије овог века, када и Србија већ неколико година постоји као самостална земља (након проглашења независности Црне Горе 2006. године).

Војна сарадња данас – концепт, одлике и фактори који утичу на њу

Док је свет био подељен на блокове, Покрет несврстаних и неутралне актере, државе су преферирале или чланство у неком војном савезу (НАТО, ВУ, АНЗУС и сл.) или су склапале билатералне војне савезе (САД–Јапан, на пример), или су када је у питању војна сарадња ступале у *ad hoc* аранжмане и односе. Након окончања Хладног рата и

⁸ Dragi Ivić, *Odnosi država kojih više nema – SSSR i Jugoslavija*, <https://oruzjeonline.com/2022/02/14/odnosi-drzava-kojih-vise-nema-sssr-i-jugoslavija>, 1.8.2022.

⁹ Ibid.

блоковске поделе света (мада се последњих година поново појављују контуре таквог уређења међународних односа) државе, као најзначајнији субјекти међународне политике, покушавају да на донекле другачије и „еластичније“ начине очувају и унапредне властите националне интересе, међу којима су безбедност својих грађана и неповредивост територије кључни. Уместо крутих војних савеза или краткорочних аранжмана, велика већина држава се определила за својеврсни „средњи пут“. У стручној литератури за тај „средњи пут“ присутна је синтагма „билатерални споразум о одбрамбеној сарадњи“ (*bilateral defense cooperation agreement*), која се односи на сада већ преко хиљаду уговора који су на снази између држава, а који обезбеђују правни оквир за војну сарадњу између њих.

Како запажа Брендон Кин (*Brandon J. Kinne*) билатерални споразуми о одбрамбеној сарадњи су релативно нова форма војне сарадње. По његовом мишљењу, „ови споразуми успостављају дугорочне институционалне оквире за уобичајене двостране војне односе, укључујући координацију одбрамбених политика, заједничке војне вежбе, радне групе и комитете, обуку и образовну размену, истраживања која се тичу одбране и развоја, и набавке“.¹⁰ Кин издваја још неке битне одлике ових споразума. На пример, они, услед специфичних протокола њихове имплементације, доприносе како побољшавању традиционалних одбрамбених способности држава потписница тако и заштити од нетрадиционалних претњи, попут тероризма, трговине људима, пиратерије и сл. Поред тога, овај амерички аутор наглашава да ови уговори не садрже обавезе узајамне одбране. Они нису савези (*they are not alliances*).¹¹ Ако директно не доприносе непосредној одбрани једне земље, поставља се питање – које циљеве државе следе када потписују овакве споразуме? Према Киновом мишљењу, државе користе споразуме о војној/одбрамбеној сарадњи да би: (1) модернизовале своје оружане снаге и побољшале њихове одбрамбене способности; (2) побољшале координисане одговоре на заједничке безбедносне претње; и (3) удружиле се са заједницама сарадника – истомишљеника (*align themselves with communities of like-minded collaborators*).¹² У издању Холандског института за међународне односе (*Netherlands Institute of International Relations*), пре неколико година, светлост дана је угледала студија „Модели одбрамбене сарадње“ (*Defence cooperation models*), у којој је троје аутора обрађивало тему модела оперативне мултинационалне/билатералне војне сарадње. Иако је

¹⁰ Brandon J. Kinne, “Defense Cooperation Agreements and the Emergence of a Global Security Network”, *International Organization*, vol. 72, 2018, 800.

¹¹ Ibid.

¹² Ibid, 801.

истраживање ограничено на простор земаља које припадају НАТО, и мада Србија и Руска Федерација немају тако тесно интегрисане елементе властитих оружаних снага као што имају поједине државе у Западној Европи, ови аутори су сачинили, за сврху овог рада, сазнајно корисну класификацију фактора који могу да допринесу или одмогну реализацији одбрамбене/војне сарадње. Додуше, неки фактори које су аутори навели нису релевантни за анализу и сагледавање српско-руске војне сарадње. С друге стране, нека њихова запажања, чини се, могу да буду врло употребљива у том смислу. Рецимо, поверење (*trust*), уздање (*confidence*) и солидарност (*solidarity*) се сматрају најважнијим факторима за успех војне сарадње, односно, како се наводи у студији, што више партнери верују једни другима лакша ће бити сарадња.¹³ Поред тога, позитивном исходу планиране војне/одбрамбене сарадње, по мишљењу ових аутора, могу да допринесу и чиниоци попут, сличности стратешких култура (*similarity of strategic cultures*), стандардизације и интероперабилности, као и реализма, јасноће и озбиљности намера.¹⁴ С друге стране, сувереност и аутономија (када државе упорно инсистирају на властитој самосталности у одлучивању и деловању), могу да отежају војну сарадњу, као и начин размишљања (*mind-set*), одбрамбена култура, и организација у институцијама једне државе, где су национални приоритети увек примарни, а све остало секундарно. Постоје и фактори који могу двојако (позитивно или негативно) да утичу на развој и исходе војне сарадње, попут географије и историје (према мишљењу холандских аутора, пре ће суседне земље да успешно развију своју одбрамбену сарадњу него оне које су међусобно удаљене, мада то није правило) или величине (државе) и квалитета оружаних снага – сарадњу између држава различите величине може да омета страх мање државе од доминације оне веће, или игнорисање већег партнера потребâ оног мањег.¹⁵ Када се буду анализирали изазови војне сарадње Србије и Руске Федерације, наведени фактори биће коришћени како би се лакше квалитативно описала и сагледала споменута сарадња.

Да би се лакше и боље одредили квалитет, опсег и донети српско-руске војне сарадње, може бити од користи и класификација главних области војног партнерства (*major areas of military partnership*), коју је формулисао индијски аутор Друва Џајшанкар (*Dhruva Jaishankar*) када је писао о односима Индије и Аустралије. Према његовом мишљењу, у питању су: (1) стратешки дијалог, координација, размена обавештајних података, укључујући оне које се тичу трећих земаља; (2) војне вежбе,

¹³ Dick Zandee, Margriet Drent & Rob Hendriks, *Defence cooperation models: Lessons learned and usability*, The Clingendael Institute, Hague, 2016, 4.

¹⁴ Ibid, 4–6.

¹⁵ Ibid., 5.

укључујући копнене, ваздушне и поморске снаге, што одражава растући степен интероперабилности; (3) непосредне размене/вежбе између оружаних снага; и (4) трговина војном опремом (*defence commerce*) и технолошка сарадња.¹⁶

Међудржавни споразуми као правна основа војне сарадње између Србије и Русије

Као што је већ било споменуто, предуслови за свеобухватну војну сарадњу Србије и Русије створени су након 2006. године, и престанка постојања Државне заједнице Србије и Црне Горе (некада СР Југославије). Вишедеценијска власт у Црној Гори нагињала је ка евроатлантским интеграцијама (учлањењу у НАТО), док је Србија због сецесије тзв. Косова, коју је признала огромна већина чланица НАТО, као и због агресије 1999. године коју је тај војно-политички савез извео против тадашње СР Југославије, била склонија војној неутралности и развоју војне сарадње и са државама које нису чланице НАТО. На унутрашњем плану, посебно повољне околности за војну сарадњу са Русијом настају након 2012. године и одласка са власти у Србији Демократске странке, чија су програмска одређења у области спољне политике била више прозападна.

Већ у новембру 2013. године, у Београду, потписан је Споразум о сарадњи Србије и Руске Федерације у области одбране. Тадашњи министар одбране Србије Небојша Родић рекао је да „сада имамо документ на стратешко-одбрамбеном нивоу сарадње“, и додао „да ће споразум допринети подизању оперативности, функционалности, мобилности и укупне респектабилности Војске Србије“.¹⁷ С друге стране, тадашњи и садашњи Министар одбране Руске Федерације Сергеј Шојгу (*Сергей Шойгу*) рекао је да су „односи Русије и Србије у последње време добили нови карактер“. Такође, тада је додао да се ради на споразуму о војно-техничкој сарадњи, затим да се дискутовало и о „сарадњи на плану образовања официра Војске Србије у Русији, заједничког учешћа на вежбама, укључујући и вежбе ваздухопловних снага и противваздухопловне одбране, и другим аспектима сарадње“.¹⁸

Како је дефинисано у споразуму, сарадња ће се развијати у следећим правцима: 1) размени мишљења, искустава и информација

¹⁶ Dhruva Jaishankar, *The Australia–India Strategic Partnership: Accelerating Security Cooperation in the Indo–Pacific*, Lowy Institute, Sydney, 2020, 18.

¹⁷ Министарство одбране (МО), *Agreement on defence signed between Serbia and the Russian Federation*, <https://www.mod.gov.rs/eng/tekst/5824/potpisan-sporazum-o-saradnji-srbije-i-ruske-federacije-u-oblasti-odbrane-5824>, 11.8.2022.

¹⁸ Ibid.

по питањима која су од заједничког интереса у области одбране; 2) развоју веза у области војног образовања, војне топографије, војне картографије, војне историје, војне медицине, војне културе и спорта; 3) развоју односа по питањима војно-научног, логистичког и материјално-техничког обезбеђења оружаних снага; 4) размени искустава стечених у мировним операцијама; 5) унапређењу сарадње по правним питањима која се односе на вршење војне службе и социјално-правну заштиту припадника оружаних снага; 6) размени искустава по питањима образовања и обуке војног кадра.¹⁹

Када су у питању начини реализације сарадње у назначеним областима, споразум предвиђа следеће форме заједничког деловања: 1) размена посета и званичних делегација различитог нивоа; 2) реализација експертских посета ради одржавања консултација; 3) учешће по позиву на војним вежбама и (или) присуство на њима у својству посматрача; 4) радни састанци војних експерата и стручњака; 5) размена искустава по правним питањима; 6) учешће на теоријским и практичним облицима наставе, семинарима, конференцијама и саветовањима о тематици од заједничког интереса; 6) размена посета припадника војног ваздухопловства и акро-група; 7) одржавање културних и спортских активности и других облика сарадње.²⁰

Када се упореде правци сарадње који се спомињу у овом споразуму, и главне области војног партнерства које је назначио Друва Џајшанкар, може се приметити да су Србија и Русија скоро у потпуности обухватиле/дотакле ове главне области, изузев, у највећој мери, прве области која се односи на стратешки дијалог, координацију и размену обавештајних података. Наиме, стратешки дијалог подразумева редовне консултације (барем једном годишње) на највишем нивоу две државе (министарства одбране и генералштабови), односно врло блиске односе који садрже такође координацију и размену података, што у случају Србије и Русије није евидентно. Српско-руски споразум предвиђа размену мишљења и информација, али је то више на *ad hoc* основи, чини се, без узајамног обелодањивања информација стратешког карактера. Када је реч о осталим правцима сарадње, они скоро у потпуности кореспондирају са овим главним областима (војне вежбе, узајамне размене, обука, трговина војном опремом и технолошка сарадња).

Област сарадње која, природно, највише интересује српску, руску и јавност трећих земаља јесте свакако војно-техничка сарадња. Већ је у уводу наведена богата историја војно-техничке сарадње Србије и Русије. У Србији, у јавном мњењу, преовлађује позитивно мишљење о

¹⁹ „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojnoj saradnji”, Narodna skupština Republike Srbije, 3. jul 2014.

²⁰ Ibid.

руској војној техници, њеним могућностима и поузданости. У Београду, средином октобра 2014. године, потписан је споразум о војно-техничкој сарадњи између Србије и Руске Федерације, који је српски парламент потврдио у јуну наредне године. У споразуму се наводе следеће области сарадње: 1) испоруке наоружања и војне технике, друге робе војне намене за потребе одбране и безбедности држава Страна; 2) обезбеђење експлоатације, ремонта и модернизације робе војне намене; 3) испоруке резервних делова, агрегата, склопова, уређаја, специјалне, наставне и помоћне имовине, комплетних делова за робу војне намене; 4) пружање услуга у области војно-техничке сарадње; 5) развој односа сарадње током поступка пројектовања и производње робе војне намене; 6) размена стручњака ради пружања техничке помоћи приликом реализације заједничких програма у области војно-техничке сарадње; 7) обука кадрова у одговарајућим образовним установама у складу с потребама и могућностима Страна; 8) консултативна помоћ у борбеној примени наоружања и војне технике, као и по другим питањима војно-техничке сарадње.²¹ Предвиђено је да се овај споразум реализује преко рада међувладине комисије за војно-техничку сарадњу коју попуњавају чланови обе стране. Споразум важи пет година, са аутоматским продужењем његовог важења за још пет година, осим уколико једна од страна нема намеру да раскине уговор.

Конкретни садржаји војне сарадње између Србије и Русије

Када је реч о војно-техничкој сарадњи биће презентовани само њени најмаркантнији елементи, без потпуног набрајања свих њених испољавања. Како се запажа у једном коментару из 2017. године, увећава се обим српско-руских уговора о набавци оружја (Србија је купац а Русија продавац), што је последица и објективне потребе (нужде), јер се у војсци Србије користе (наслеђене) руске (совјетске) платформе и опрема.²² Током 2016. године купљена су два транспортна хеликоптера Ми-17 (у вредности од 25 милиона евра), и склопљен је договор о руској донацији шест авиона (ловаца) МиГ-29, који су захтевали ремонт и модернизацију. Примопредаја првих авиона обављена је 2017. године, уз присуство руског министра одбране Сергеја Шојгуа.²³ Осим авиона, Русија је омогућила и бесплатно школовање

²¹ „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojnoj saradnji”, Narodna skupština Republike Srbije, 22. jun 2015.

²² Christopher Hartwell & Katarzyna Sidlo, *Saradnja Srbije sa Kinom, Evropskom unijom, Rusijom i Sjedinjenim Američkim Državama*, Glavna uprava za spoljnu politiku Evropskog Parlamenta, Brisel, 2017.

²³ Goran Janićijević, *Vojna saradnja Srbije i Rusije i na zemlji i na nebu*, RTS, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3853139/vojna-saradnja-srbije-i-rusije-i-na-zemlji-i-na-nebu.html>, 5.8.2022.

(обуку) српским пилотима. Крајем 2019. године, Русија је Србији испоручила четири хеликоптера Ми-35, и тако је Србија стекла наоружање које никада пре није имала – оклопне хеликоптере за подршку снагама на земљи.²⁴ Поред донације авиона и куповине хеликоптера, Русија је Србији донирала и 30 оклопно-извиђачких возила БРДМ-2МС, као и 30 тенкова Т-72С. Свеукупно, вредност ове донације је 75 милиона америчких долара. Њен први део је реализован у новембру 2020. године, и доспелу руску војну технику у Нишу дочекао је и обишао председник Србије Александар Вучић, који се том приликом захвалио Русији на вредној донацији.²⁵ Други део ове донације реализован је у мају 2021. године, такође у Нишу, а опрему је дочекао и прегледао тадашњи српски министар одбране Небојша Стефановић.²⁶ Значајну пажњу српске јавности привукла је и куповина руских преносних противтенковских вођених ракета Корнет. Поводом њихове набавке, председник Србије Александар Вучић изјавио је да су то „најбоље ракете на свету, нешто боље од америчког Цавелина (*Javellina*), велико појачање за копнену војску Србије”.²⁷

Осим донација авиона, оклопно-извиђачких возила и тенкова, Србија је од Русије купила, према писању медија, шест ПВО система Панцир са пројектилима и додатном опремом.²⁸ Као што се може видети, куповином и донацијама из Руске Федерације Србија је, пре свега, ојачавала своје ратно ваздухопловство и противваздушну одбрану, али и оклопно-механизоване јединице, као и јединице задужене за борбу против тенкова и оклопних транспортера. Код ових куповина/донација приметно је да се оружане снаге Србије снабдевају војном техником коју њени припадници већ солидно познају (користе), или оном која не тражи дуже време за обуку. У сваком случају, српске набавке руског наоружања су и са финансијске стране врло маркантне, тако да је Србија избила, за период 2018/2019–2021, по куповини руског наоружања и опреме на треће место у Европи, иза Турске и

²⁴ Политика, *Rusija isporučila Srbiji helikoptere Mi-35*, <https://www.politika.rs/sr/clanak/443183/Rusija-isporucila-Srbiji-helikoptere-Mi-35>, 5.8.2022.

²⁵ A. Stankov, *Predsednik Srbije u Nišu pogledao tenkove iz Rusije i drugo naoružanje i otišao na pasulj*, *Južne vesti*, <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/Predsednik-Srbije-u-Nisu-pogledao-tenkove-iz-Rusije-i-drugo-naoruzanje-i-otisao-na-pasulj.sr.html>, 5.8.2022.

²⁶ T. Tasić, *U Niš stigao i drugi deo ruske vojne donacije – tenkove prošli put gledao Vučić, a sada ministar Stefanović*, *Južne vesti*, <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/U-Nis-stigao-i-drugi-deo-ruske-vojne-donacije-tenkove-prošli-put-gledao-Vucic-a-sada-ministar-Stefanovic.sr.html>, 6.8.2022.

²⁷ RSE (Radio Slobodna Evropa), *Vučić: Srbija platila ruske rakete 'kornet' unapred i po pristojnoj ceni*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/vucic-srbija-rusija-kornet/31625101.html>, 8.8.2021.

²⁸ Goran Janičijević, „Vojna saradnja Srbije i Rusije i na zemlji i na nebu”, op. cit.

Белорусије.²⁹ Осим војно-техничке сарадње, пажњу српске и иностране јавности привлаче и многобројне заједничке вежбе српских и руских војних јединица. Пре две године, од 20. до 25. маја, у Србији је одржана заједничка српско-руско-антитерористичка вежба „Заједнички одговор 2021“, у којој је учешће узело око 200 припадника руских јединица.³⁰ Пре ове вежбе, током последњих неколико година, припадници српских и руских оружаних снага су заједно учествовали на више различитих манифестација, почевши од војне вежбе „Срем 2014“, која је представљала најаву интензивирања војне сарадње две земље. Тада су (2014), у месту Никинци, у вежби учествовали припадници српских (197) и руских оружаних снага (207), углавном падобранци, током које је демонстрирано спуштање падобранима транспортних возила, уз учешће различитих модела авиона и хеликоптера.³¹ Од 2015. године, редовно се изводи трилатерална војна вежба „Словенско братство“, у којој поред ОС Србије и Русије учествују и припадници оружаних снага Белорусије. Сваке године домаћин је нека друга земља, а на територији Србије вежба је била одржана 2016. и 2019. године. Треба, додуше, споменути да је Србија одсуствовала са вежбе 2020. године, услед јаког политичког притиска са Запада (Европске уније). Али, већ следеће године, Србија је поново партиципирала у њој. Како се најављивало на сајту српског министарства одбране, „реч је о тактичкој вежби специјалних јединица са бојевим гађањем, током које ће се увежбавати реализација комплексних борбених противтерористичких задатака у условима извођења информационих дејстава“.³² На последњој вежби из 2021. године, Србију је представљало око 100 војника, преко 300 Белорусију, а око 500 војника Руску Федерацију.³³

Такође, вишегодишњу традицију имају и заједничке руско-српске вежбе БАРС (Братство авијатичара Русије и Србије), односно летно-тактичке вежбе у којима су руски и српски пилоти размењивали

²⁹ Дарко Тодоровскиј, *Как Россия помогает Сербии создавать армию XXI века*, Балканист, <https://balkanist.ru/kak-rossiya-pomogaet-serbii-sozdavat-armiyu-xxi-veka/>, 12.8.2022.

³⁰ Predrag Urošević, *Policijske i vojne vežbe na Balkanu: U Srbiji Rusi, u okruženju SAD*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/vojne-vjezbe-balkan-srbija-rusi-amerika/31266689.html>, 12.8.2022.

³¹ РТС (Радио Телевизија Србије), *Вежба “Срем 2014”, кад тенкови падају с неба*, <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/1750976/vezba-srem-2014-kad-tenkovi-padaju-s-neba.html>, 5.8.2022.

³² Министарство одбране (МО), *Exercise ‘Slavic Brotherhood 2021’*, <https://www.mod.gov.rs/eng/17486/vezba-slovensko-bratstvo-2021-17486>, 5.8.2022.

³³ Aleksa Boljanović, *Vojske Srbije, Rusije i Belorusije opet zajedno vežbale, „Slovensko bratstvo 2021“ održano uprkos kritikama Evropskog parlamenta*, <https://www.euronews.rs/srbija/drustvo/5383/vojske-srbije-rusije-i-belorusije-opet-zajedno-vezbale-slovensko-bratstvo-2021-odrzano-uprkos-kritikama-evropskog-parlamenta/vest>, 6.8.2022.

искуства и знања на пољу борбене употребе авиона. На пример, 2019. године, тема вежбовних активности је била „Припрема и реализација борбених дејстава у току извршења задатака спречавања ескалације оружаног сукоба на државној граници и спровођење акције трагања и спасавања”.³⁴ Последња вежба БАРС је такође одржана 2021. године, а паралелно са њом и вежба „Словенски штит 2021”, током које су увежбаване борбене радње и поступци противваздушне одбране у операцији заштите стратегијског објекта од извиђања и дејства из ваздуха. За потребе ове вежбе руска страна је у Србију пребацила једну батерију ПВО система Панцир-С1, а руски и српски војници су током вежби извршавали борбене задатке откривања, праћења, класификације и уништавања ваздушних циљева условног противника.³⁵ Посебну медијску пажњу изазвало је извођење ове вежбе 2019. године, када је њој присуствовао и председник Србије Александар Вучић. Како је тада саопштило српско министарство одбране, циљ вежбе „Словенски штит” јесте „образовање и употреба заједничке групације ПВО Војске Србије и Ваздушно-космичких снага Руске Федерације у противваздухопловној одбрани територије и снага војске од извиђања и дејства непријатеља из ваздушног простора, као и обучавање и увежбавање команди и јединица за припрему и извођење операције ПВО”.³⁶

Значајну пажњу привлаче и тенковски бијатлони у Москви на којима тенкисти Војске Србије учествују од 2014. године. Реч је о међународном такмичењу тенковских посада у испуњавању различитих задатака, од савлађивања разноврсних препрека, до пуцања у покрету из тенковског топа или митраљеза. Највећи успех тенкисти Србије постигли су 2015. године када су освојили треће место, поред Русије и Кине.³⁷ Свеукупно посматрано, војна сарадња Србије и Руске Федерације, када су у питању заједничке активности, расла је од потписивања одговарајућих споразума, из године у годину, да би 2021. године било реализовано око 90 таквих активности.³⁸ На пример, крајем те године, делегација Оружаних снага Руске Федерације боравила је у званичној посети Војсци Србије ради размене искустава у области

³⁴ МО, *BARS 2019 Airborne Tactical Exercise begins*, <https://www.mod.gov.rs/eng/14649/pocela-letno-takticka-vezba-bars-2019-14649>, 11.8.2022.

³⁵ Политика, *Руси послали „Панцир-С” за вежбу Словенски штит 2021*, <https://www.politika.rs/scc/clanak/489659/Rusi-poslali-Pancir-S-za-vezbu-Slovenski-stit-2021>, 5.8.2022.

³⁶ МО, *Slavic Shield 2019 joint tactical exercise*, <https://www.mod.gov.rs/eng/14619/zajednicka-takticka-vezba-slovenski-stit-2019-14619>, 11.8.2022.

³⁷ Goran Janičijević, „Vojna saradnja Srbije i Rusije i na zemlji i na nebu”, op. cit.

³⁸ RSE, *Srbija i Rusija ove godine imaju 91 zajedničku vojnu aktivnost*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusija-srbija-odbrana-vojska-stefanovic-sojgu/31322430.html>, 5.8.2022.

разминирања. Током тродневне посете, делегације Војске Србије и Оружаних снага Руске Федерације размениле су знања и искуства у разминирању и уништавању неексплодираних убојних средстава.³⁹ Поред заједничких вежби и надметања, с времена на време, две стране реализују посете високих званичника. Тако је, на пример, 2019. године начелник ГШ Војске Србије генерал Милан Мојсиловић био у званичној посети Руској Федерацији, током које се сусрео са начелником ГШ ОС РФ генералом армије Валеријем Герасимовим (Валерий Герасимов). Како се наводило у саопштењу министарства одбране, „током сусрета са генералом Герасимовим разговарано је о актуелној политичко-безбедносној ситуацији у региону и свету, као и о даљем унапређењу војне сарадње Републике Србије и Руске Федерације“.⁴⁰

Такође, припадници оружаних снага Руске Федерације су 2020. године узели учешће у борби против ширења вируса Covid-19 у Србији. Тако су, рецимо, за мање од месец дана (април 2020) руски стручњаци спровели дезинфекционе мере у 317 објеката у 30 градова у Србији, а укупна дезинфикована површина у објектима и јавним просторима била је близу милион и седамсто хиљада квадратних метара. Осим тога, руски војни лекари прегледали су и учествовали у лечењу око 800 пацијената оболелих од вируса Covid-19. У неколико српских градова дали су препоруке за спровођење мера против епидемије у медицинским установама у тим градовима.⁴¹ Ова партиципација руских војних лекара и техничког особља у борби против ширења опасног вируса није остала непримећена у српској јавности и добила је значајан публицитет у медијима. Приликом свечаног испраћаја руског контингента из Србије, тадашњи српски министар одбране, Александар Вулин, рекао је: „Открили смо наду и још једном потврдили да Србија никада није сама. Наши врховни команданти обновили су и потврдили још једном вековно пријатељство два народа, која се никада нису раздвајала у добру, али су се још ређе раздвајали у злу. Дошли сте међу нас кад нам је било најтеже. У тренутку када су много већи и много богатији напуштали борбу и наду, Србија је тада осетила да није сама и да је Русија уз њу“.⁴²

³⁹ MO, *Exchange of experiences in demining with Russian Armed Forces*, <https://www.mod.gov.rs/eng/18123/razmena-iskustava-sa-oruzanim-snagama-ruske-federacije-u-oblasti-razminiranja-18123>, 11.8.2022.

⁴⁰ MO, *Chief of General Staff Visiting the Russian Federation*, <https://www.mod.gov.rs/eng/14253/nacelnik-generalstaba-u-poseti-ruskoj-federaciji-14253>, 11.8.2022.

⁴¹ MO, *Fight against coronavirus: Working on Labor Day*, <https://www.mod.gov.rs/eng/15965/borba-protiv-koronavirusa-radno-na-praznik-rada-15965>, 11.8.2022.

⁴² MO, *An official farewell for the members of the Armed Forces of the Russian Federation*, <https://www.mod.gov.rs/eng/16029/svecani-ispracaj-pripadnika-oruzanih-snagaruske-federacije-16029>, 11.8.2022.

Коначно, не би требало занемаривати ни симболичке гестове који су сведочили о завидном интензитету српско-руске војне сарадње. Тако је на прослави 75 година од победе над фашизмом у Другом светском рату, на дан Победи, на московском Црвеном тргу, поред руског председника и врховног команданта Оружаних снага Руске Федерације Владимира Путина (Владимир Путин) међу највишим званицама на паради био и председник Србије Александар Вучић. Под заставом Србије, у парадном строју било је 75 српских гардиста, симболизујући исто толико година од тријумфа над фашизмом у Другом светском рату.⁴³

Анализа фактора који промовишу или отежавају војну сарадњу између Србије и Русије

Као што је наведено раније у тексту, троје холандских аутора навели су одређене факторе који потпомажу или одмажу војној сарадњи држава. За њен успех наведени су, пре свега, поверење, уздање и солидарност, што у српско-руском случају изгледа као неоспорна датост. Русија цени српску војну неутралност (неулазак у НАТО), док, с друге стране, Србија рачуна на руску подршку у Савету безбедности УН, када је реч о статусу тзв. Косова (српске покрајине која је једнострано прогласила независност 2008. године), односно о блокирању његовом приступу у УН. Српски високи званичници су много пута поновили да високо цене ту руску подршку у светским политичким телима. Дакле, постоји једна стабилна политичка основа (заснована на обостраним интересима) из које и Русија и Србија могу да црпе поверење и солидарност. Такође, у прилог развијању војне сарадње две земље иду делимично и сличности стратешке културе, стандардизација и интероперабилност. У оба светска рата, два народа (српски и руски) борила су се на истој страни, деле делимично слична историјска искуства и погледе на употребу силе у међународним односима. Дакле, имају сличне стратешке културе. Када је реч о стандардизацији и интероперабилности ситуација је амбивалентна, будући да је Војска Србије прихватила поједине стандарде/процедуре НАТО у својој организацији, који се разликују од оних у руским оружаним снагама. С друге стране, војна техника је углавном руска, или на основу руских (совјетских) лиценци рађена, што омогућава/олакшава интероперабилност. У питању је, пре свега, техника из ратног ваздухопловства и противваздушне одбране, као и из оклопно-механизованих јединица. Утицај историје и географије на војну

⁴³ МО, *Members of The Guard of the Serbian Armed Forces at the Victory Day Parade in Moscow*, <https://www.mod.gov.rs/eng/16157/gardisti-vojske-srbije-na-paradi-pobede-u-moskvi-16157>, 11.8.2022.

сарадњу Србије и Русије је двојак. Историја међусобних односа свакако може позитивно да утиче на војну сарадњу, јер је, на пример, у неким кључним тренуцима/периодима српске историје, Русија имала по српске интересе врло конструктивну улогу (прве деценије 19. века када је Србија стицала/проширивала корак по корак своју независност или уочи Првог светског рата). Тај позитиван историјски биланс међусобних односа свакако олакшава узајамно разумевање и конкретизацију војне сарадње која увек представља осетљиву тему/поље међудржавних односа. Како примећује Јелена Пономарјова (*Елена Пономарева*), „односи Русије и Србије јесу читав универзум. Услед културно-историјских, социјално-економских и политичких веза, односи између Русије и Србије су се увек градили и развијали на широком узајамном разумевању, одликовали су се посебном топлином, што не значи одсуство периода хлађења и чак непријатељства. Ипак, ово последње се дешавало у условима формирања принципијелно нових социјалних и политичких система, када је Србија била језгро краљевске и социјалистичке Југославије, а Русија локомотива совјетског пројекта”.⁴⁴ С друге стране, географија представља значајну препреку њеној несметаној реализацији. Србија и Русија немају заједничку границу, Србија је континентална земља (нема излаз на море) и окружена је државама које су у НАТО. То значи да за рецимо доставу оружја из Руске Федерације треба да се тражи посебна дозвола од једне или више земаља које су у овом војном савезу. С обзиром на лоше односе НАТО и Руске Федерације, оваква ситуација није нимало повољна за Србију и свакако погоршава њен стратегијски положај и угрожава њену одбрамбену способност. На пример, средином 2019. године, Румунија је блокирала превоз руских тенкова и оклопно-извиђачких возила речним транспортом преко Дунава.⁴⁵ Разлог је нађен у ембаргу Европске уније чијих се одредби Румунија придржава. Као што се могло видети на почетку овог рада, за време Првог светског рата Србија је преко Дунава (уз територију Румуније) добијала руску помоћ у војној опреми. Међутим, политичке околности су се промениле, а Румунија, као чланица ЕУ и НАТО, предњачи у антируском дискурсу и конкретним политичким потезима усмереним против Руске Федерације. Будући да је ово наоружање ипак стигло у Србију, поставља се питање како је допремљено. Према наводима неких медија, оружје је допремљено летом цивилног авиона изнад Црног мора и Бугарске, док је у повратку авион користио ваздушни простор

⁴⁴ Елена Пономарева, *Движение вверх: российско-сербское сотрудничество в 2020 году*, <https://mgimo.ru/about/news/experts/dvizhenie-vverkh-rossiysko-serbskoe-sotrudnichestvo-v-2020-godu/>, 11.8.2022.

⁴⁵ RSE, *Rumunija blokirala isporuku ruske vojne pošiljke Srbiji*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/30077493.html>, 15.8.2022.

Мађарске, Словачке, Пољске и Белорусије.⁴⁶ Наредне године (2020), преко Бугарске у Србију допремљени су и делови за ПВО систем Панцир-С1.⁴⁷ Овај пример са доставом руског наоружања у Србију довољно је сликовит да укаже на врло неповољан геостратегијски положај Србије, као и на отежавајући утицај географије на развој војне сарадње са Русијом. И не само то. Неповољан геостратегијски положај чини Србију осетљивом/подложном на политику условљавања од стране западних сила, пре свега САД, као и НАТО у којем Сједињене Државе имају главну улогу.

Геополитички оквир војне сарадње између Србије и Русије и њене перспективе у будућности

С обзиром на политику војне неутралности и НАТО суседство, војна (посебно војно-техничка) сарадња са Русијом омогућава Србији да ту политику доследно спроводи и поред неповољног геостратегијског окружења. Када би војну опрему набављала само са Запада, и само са западним земљама реализовала остале видове војне сарадње (школство, обука, усавршавање, експертиза, размене информација) војна неутралност Србије била би само формалног карактера. С друге стране, ова сарадња пружа Русији прилику да нешто даље од својих граница и „блиског суседства“ пројектује свој утицај и реализује, географски посматрано, амбициознију спољну политику. Према мишљењу Константина Соколова, (*Константин Соколов*), вицепредседника Академије геополитичких проблема, за Русију је ова сарадња стратешки важна. Како наставља, „Србија је православна земља, у центру Европе, давнашњи пријатељ Русије. Та држава је одувек била раскршће историјских путева. Ту је заустављен турски упад у Европу, ту је почео Први светски рат, а у Другом светском рату Србија је била поприште жестоких борби“.⁴⁸ (Коц 2019). Такође, у Русији постоји мишљење да се интензивнијом војном сарадњом са Србијом исправља грешка из 1990-их година, када је руска политика олако препустила Србију и цео регион властитој судбини и западним силама, пре свега САД. Таквог мишљења се држи, на пример, Михаил Демурин (*Михаил Демурин*), коментатор информативне агенције РЕГНУМ.⁴⁹ Међутим, у Русији има војних аналитичара који сматрају да Русија треба да буде барем делимично

⁴⁶ Mila Đurđević, *NATO i EU staze ruskog oružja za Srbiju*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusija-srbija-naoruzanje-transport-eu-nato/30987859.html>, 11.8.2022.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Андрей Коц, *Помочь славянам. Как Россия вооружает и обучает армию Сербии*, <https://ria.ru/20191022/1560039985.html>, 5.8.2022.

⁴⁹ РЕГНУМ, *Помогая Сербии, Россия исправляет предательство девяностых годов*, <https://regnum.ru/news/2760930.html>, 10.8.2022.

опрезна и прагматична када је реч о испорукама војне технике Србији. По мишљењу Игора Коротченка (*Игорь Коротченко*), познатог руског војног коментатора, Русија не би требало да бесплатно уступа војну технику Србији. Како он тврди, Београд води двоструку политику – с једне стране стреми у ЕУ, док, с друге стране, шаље позитивне сигнале ка Москви. Зато, сматра он, „Русија треба да добије од сарадње са Србијом геополитичке, војне дивиденде. Оне се могу, наставља он, садржати у спремности Србије да пружи Русији војну базу на педесет година без закупнине”.⁵⁰ С обзиром на геостратегијски положај Србије јасно је да су овакве идеје врло тешко оствариве, и да пре представљају штетну провокацију него ли озбиљну замисао. За Александра Пивоваренка (*Александр Пивоваренко*), Русија не би требало да одустаје од војне сарадње са Србијом, јер она је скоро једина европска земља ван постсовјетског простора са којом Белорусија и Русија имају доста широке и развијајуће војно-дипломатске везе. За Русију, сматра овај аутор, односи са Србијом су важни пре свега са становишта очувања форме неутралности која је доброћудна наспрам Русије. За Србију ова сарадња, сматра Пивоваренко, наглашава основаност српске доктрине неутралности, увећава рејтинг српског председника унутар Србије, омогућава стицање материјалних дивиденди (поклоњени авиони на пример) и даје Србији додатне аргументе у њеним односима са суседним земљама.⁵¹ Чини се, дакле, да између Србије и Русије, када је реч о војној сарадњи, постоји оптимум комплементарности геополитичких интереса и да зато она има светле перспективе. Барем тако изгледа на први поглед. Међутим, појаве и процеси у општем светском (европском) геополитичком контексту не раде у корист њене експанзије у будућности. Напротив.

Наиме, од избијања рата између Украјине и Русије, односи између тзв. колективног Запада (НАТО, ЕУ и појединачних држава које припадају овим организацијама) и Руске Федерације су се веома заоштрили. С обзиром на издашну техничку, финансијску, обавештајну и логистичку помоћ западних земаља Украјини, могло би се рећи, условно и уз доста ограда, да је тренутно и тзв. колективни Запад једна од зараћених страна (води против Русије економску, финансијску и пропагандну борбу) без, додуше, непосредног борбеног ангажовања на терену (изузимајући војне саветнике, инструкторе, обавештајце и аналитичаре који се налазе на лицу места). У ситуацији врло оштре реторике, предузетих казнених мера и контрамера, рестрикција и узајамних оптужби, Србији која се, као што је споменуто у овом раду,

⁵⁰ Ирина Альшаева, *Россия не должна бесплатно давать оружие сербам*, Газета, <https://www.gazeta.ru/army/2021/10/11/14074477.shtml>, 16.8.2022.

⁵¹ Александр Пивоваренко, *Военные учения Беларуси, России и Сербии: в поисках новых форматов*, <https://eurasia.expert/voennye-ucheniya-belarusi-rossii-i-serbii-v-poiskakh-novykh-formatov>, 5.8.2022.

налази у НАТО окружењу, није нимало једноставно да и даље, на истом нивоу, одржава и развија војну сарадњу са Русијом. Да је географија неумољиви неповољан фактор који утиче на међусобне односе, пластично је показала неуспела/осујећена посета руског министра спољних послова Сергеја Лаврова Србији, почетком јуна 2022. године, која није могла да буде реализована јер је неколико земаља у српском суседству, конкретно Бугарска, Северна Македонија и Црна Гора, затворило свој ваздушни простор за авион руског министра. За сада, нема назнака да ће се односи колективног Запада и Русије битније поправити у скоријој будућности (могуће је да ће остати напети дужи период 5–6 година, можда и читаву деценију), и стога је тешко замислити како би се, на пример, одвијала војно-техничка сарадња (конкретно, испоруке руске војне опреме Србији), када се није дозволило ни да руски министар спољних послова обави посету Београду. Српска страна за сада, у условима појачане конфронтације између Запада и Русије, релативно успешно балансира (не уводи санкције Русији, али гласа за осуђујуће резолуције против Москве у међународним телима). Чини се, да се Београд спремао и за такав сценарио, и да полагаано почиње да се преоријентише на друге произвођаче војне опреме.

Иако Србија увози војну опрему из различитих земаља (међу тренутним и потенцијалним партнерима налазе се и нпр. НР Кина и Турска), једна се западна земља, поред Руске Федерације, у последње време нарочито истиче по обиму испорука и могућих послова у будућности. Реч је о Француској. Приликом посете француског председника Емануела Макрона (*Emmanuel Macron*) Србији 2019. године, српски председник Вучић изјавио је да је Србија набавила од Француске 18 ПВО система Мистрал. За војску Србије је набављено пет и још је наручено десет хеликоптера Н145М. У Србију ће бити допремљени и савремени радарски системи GM400, GM200 и GM60.⁵² Ипак, највећи посао био би, ако се реализује, куповина модерних и врло квалитетних вишенаменских борбених авиона Рафал. Према извештавању појединих француских портала, Србија би желела да набави 12 оваквих летелица. Ипак, истиче се такође, како препрека овом послу може да буде блискост Србије са Русијом и НР Кином.⁵³ Као што се може приметити, овим реализовним и потенцијалним набавкама из Француске, разбио би се вишедеценијски монопол руске (совјетске) технике у српском ратном ваздухопловству и противваздушној одбрани. Поставља се питање – да ли ће наредних година/деценија можда Француска, уместо Русије, бити

⁵² Aljazeera, *Mediji: Srbija naručila oružje za 1,3 milijarde dolara*, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2022/8/11/mediji-srbija-narucila-oruzje-za-13-milijarde-dolara>, 16.8.2022.

⁵³ Laurent Lagneau, *Une éventuelle commande de Rafale par la Serbie semble en bonne voie*, <http://www.opex360.com/2022/06/18/une-eventuelle-commande-de-rafale-par-la-serbie-semble-en-bonne-voie/>, 20.8.2022.

та држава из које ће Србија примарно да набавља војну опрему? Одговор на ово питање обликоваће опште геополитичке прилике у Европи, нарочито исход текућег рата у Украјини.

Закључак

Српско-руска војна сарадња успостављена је већ у првим годинама стварања модерне државе Србије, дакле почетком 19. века. Траје (са прекидима) преко двеста година, имала је своје успоне и падове, и тренутно се суочава са великим искушењем када је у питању реализација њених облика, с обзиром на оштру конфронтацију НАТО и ЕУ са Руском Федерацијом поводом рата у Украјини. Србији, као континенталној земљи, окруженој НАТО чланицама, географија представља највећу препреку одржању и даљем развијању војне сарадње са Руском Федерацијом. С друге стране, конвергенција политичких интереса и погледа, продуктиван историјски биланс односа два народа и две државе, сличности у стратешкој култури и знатна употреба совјетске (руске) технике у српским оружаним снагама, представљају факторе који поспешују војну сарадњу Србије и Русије.

Како ће се у будућности развијати ова сарадња зависиће, пре свега, од исхода рата у Украјини, односно политичких решења која ће из њега проистећи. Неуспех у реализацији зацртаних циљева тзв. специјалне војне операције, као и криза и превирања у самој Русији услед економског рата који је повео Запад, лишили би Србију поузданог савезника и партнера у војној сарадњи, и практично је бацили назад у 1990. године у политичком и стратегијском смислу. Руски војни успех у Украјини, са којим се ЕУ, НАТО и САД не би помирили (не би добио легитимитет с њихове стране, остале би најоштрије могуће санкције), не би значајно олакшао позицију Србије, будући да би она и даље остала у НАТО окружењу, али би макар на психолошком и политичком плану дао значајне сигнале српском друштву да вреди бити стрпљив и сачекати рекомпозицију односа снага, како у Европи тако и на глобалном нивоу. Руски војни успех у Украјини, који би истовремено пратило разбијање кохерентности тзв. колективног Запада на политичком, економском и социјалном плану, и његово раслојавање по различитим критеријумима, омогућио би да се српско-руска војна сарадња настави и продуби. Такође, тај успех би ојачао оне политичке снаге и субјекте у Србији који се залажу за чвршћу сарадњу са Русијом, наоштрб оних прозападних и *vice versa*. Реализација првог сценарија (пораз Русије) би овим (прозападним) снагама дала „ветар у једра“, док би углед Русије у српском јавном мњењу знатно опао. Другим речима, будућност српско-руске војне сарадње скоро искључиво зависи од глобалних политичких прилика, (не)успеха руске политике и стратегије у украјинском сукобу, дакле, краће речено, од саме Русије. Наравно, сви

побројани сценарији садрже у себи претпоставку да садашњи рат у Украјини неће ескалирати и прелити се ван њених граница по читавом европском континенту, што би, свакако, представљало најгори могући развој догађаја за све (не)умешане стране у тренутном сукобу.

Библиографија

- Aljazeera, *Mediji: Srbija naručila oružje za 1,3 milijarde dolara*, <https://balkan.aljazeera.net/news/balkan/2022/8/11/mediji-srbija-narucila-oruzje-za-13-milijarde-dolara>, 16.8.2022.
- Аљшаева, Ирина, *Россия не должна бесплатно давать оружие сербам*, Газета, <https://www.gazeta.ru/army/2021/10/11/14074477.shtml>, 16.8.2022.
- Boljanović, Aleksa, *Vojske Srbije, Rusije i Belorusije opet zajedno vežbale, „Slovensko bratstvo 2021“ održano uprkos kritikama Evropskog parlamenta*, <https://www.euronews.rs/srbija/drustvo/5383/vojske-srbije-rusije-i-belorusije-opet-zajedno-vezbale-slovensko-bratstvo-2021-odrzano-uprkos-kritikama-evropskog-parlamenta/vest>, 6.8.2022.
- Вишњаков, Јарослав, „На таласима Дунава: Руско-српска војноекономска сарадња пре и у току Првог светског рата“, *Војноисторијски гласник*, вол. 2, 2019, 70–96.
- Ђорђевић, Димитрије, *Историја модерне Србије 1800–1918*, Завод за уџбенике, Београд, 2017, 477.
- Ђурђевић, Mila, *NATO i EU staze ruskog oružja za Srbiju*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusija-srbija-naoruzanje-transport-eu-nato/30987859.html>, 11.8.2022.
- „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojnoj saradnji“, Narodna skupština Republike Srbije, 3. jul 2014.
- „Zakon o potvrđivanju sporazuma između Vlade Republike Srbije i Vlade Ruske Federacije o vojnoj saradnji“, Narodna skupština Republike Srbije, 22. jun 2015.
- Zandee, Dick, *Margriet Drent, Rob Hendriks, Defence cooperation models: Lessons learned and usability*, The Clingendael Institute, Hague, 2016, 60.
- Ivić, Dragi, *Odnosi država kojih više nema – SSSR i Jugoslavija*, <https://oruzjeonline.com/2022/02/14/odnosi-drzava-kojih-vise-nema-sssr-i-jugoslavija>, 1.8.2022.
- Jaishankar, Dhruva, *The Australia–India Strategic Partnership: Accelerating Security Cooperation in the Indo–Pacific*, Lowy Institute, Sydney, 2020, 34.
- Janićijević, Goran, *Vojna saradnja Srbije i Rusije i na zemlji i na nebu*, RTS, <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3853139/vojn-a-saradnja-srbije-i-rusije-i-na-zemlji-i-na-nebu.html>, 5.8.2022.

- Kinne, Brandon J., „Defense Cooperation Agreements and the Emergence of a Global Security Network”, *International Organization*, vol. 72, 2018, 799–837.
- Коц, Андрей, *Помочь славянам. Как Россия вооружает и обучает армию Сербии*, <https://ria.ru/20191022/1560039985.html>, 5.8.2022.
- Lagneau, Laurent, *Une éventuelle commande de Rafale par la Serbie semble en bonne voie*, <http://www.opex360.com/2022/06/18/une-eventuelle-commande-de-rafale-par-la-serbie-semble-en-bonne-voie/>, 20.8.2022.
- Максимовић, Војин, „Професор Војне академије Максимовић о војним везама и односима Србије и Русије, у: Алексеј Тимофејев, Дарко Кремић (ур.), *Руска војна помоћ Србији за време Првог светског рата: Зборник грађе*, Институт за новију историју Србије, Београд, 2014, 53–103.
- Министарство одбране (МО), *Agreement on defence signed between Serbia and the Russian Federation*, <https://www.mod.gov.rs/eng/tekst/5824/rotpisan-sporazum-o-saradnji-srbije-i-ruske-federacije-u-oblasti-odbrane-5824>, 11.8.2022.
- Министарство одбране (МО), *Exercise 'Slavic Brotherhood 2021'*, <https://www.mod.gov.rs/eng/17486/vezba-slovensko-bratstvo-2021-17486>, 5.8.2022.
- МО, *An official farewell for the members of the Armed Forces of the Russian Federation*, <https://www.mod.gov.rs/eng/16029/svecani-ispracaj-pripadnika-oruzanih-snaga-ruske-federacije-16029>, 11.8.2022.
- МО, *BARS 2019 Airborne Tactical Exercise begins*, <https://www.mod.gov.rs/eng/14649/pocela-letno-takticka-vezba-bars-2019-14649>, 11.8.2022.
- МО, *Exchange of experiences in demining with Russian Armed Forces*, <https://www.mod.gov.rs/eng/18123/razmena-iskustava-sa-oruzanim-snagama-ruske-federacije-u-oblasti-razminiranja-18123>, 11. 8.2022.
- МО, *Slavic Shield 2019 joint tactical exercise*, <https://www.mod.gov.rs/eng/14619/zajednicka-takticka-vezba-slovenski-stit-2019-14619>, 11.8.2022.
- МО, *Members of The Guard of the Serbian Armed Forces at the Victory Day Parade in Moscow*, <https://www.mod.gov.rs/eng/16157/gardisti-vojske-srbije-na-paradi-pobede-u-moskvi-16157>, 11.8.2022.
- МО, *Chief of General Staff Visiting the Russian Federation*, <https://www.mod.gov.rs/eng/14253/nacelnik-generalstaba-u-poseti-ruskoj-federaciji-14253>, 11.8.2022.
- МО, *Fight against coronavirus: Working on Labor Day*, <https://www.mod.gov.rs/eng/15965/borba-protiv-koronavirusa-radno-na-praznik-rada-15965>, 11.8.2022.
- Пивоваренко, Александр, *Военные учения Беларуси, России и Сербии: в поисках новых форматов*, <https://eurasia.expert/voennye-ucheniya-belarusi-rossii-i-srbii-v-poiskakh-novykh-formatov>, 5.8.2022.

- Политика, *Rusija isporučila Srbiji helikoptere Mi-35*, <https://www.politika.rs/sr/clanak/443183/Rusija-isporucila-Srbiji-helikoptere-Mi-35>, 5.8.2022.
- Политика, *Руси послали „Панцир-С“ за вежбу Словенски штит 2021*, <https://www.politika.rs/scc/clanak/489659/Rusi-poslali-Pancir-S-za-vezbu-Slovenski-stit-2021>, 5.8.2022.
- Пономарева, Елена, *Движение вверх: российско-сербское сотрудничество в 2020 году*, <https://mgimo.ru/about/news/experts/dvizhenie-vverkh-rossiysko-serbskoe-sotrudnichestvo-v-2020-godu/>, 11.8.2022.
- RSE (Radio Slobodna Evropa), *Vučić: Srbija platila ruske rakete 'kornet' unapred i po pristojnoj ceni*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/vucic-srbija-rusija-kornet/31625101.html>, 8.8.2022.
- РЕГНУМ, *Помогај Србији, Русија исправља предајство деветностих година*, <https://regnum.ru/news/2760930.html>, 10.8.2022.
- RSE, *Srbija i Rusija ove godine imaju 91 zajedničku vojnu aktivnost*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusija-srbija-odbrana-vojska-stefanovic-sojgu/31322430.html>, 5.8.2022.
- RSE, *Rumunija blokirala isporuku ruske vojne pošiljke Srbiji*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/30077493.html>, 15.8.2022.
- РТС (Радио Телевизија Србије), *Вежба „Срем 2014“, кад тенкови падају с неба*, <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/1750976/vezba-srem-2014-kad-tenkovi-padaju-s-neba.html>, 5.8.2022.
- Stankov, A., *Predsednik Srbije u Nišu pogledao tenkove iz Rusije i drugo naoružanje i otišao na pasulj*, *Južne vesti*, <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/Predsednik-Srbije-u-Nisu-pogledao-tenkove-iz-Rusije-i-drugo-naoruzanje-i-otisao-na-pasulj.sr.html>, 5.8.2022.
- Tasić, T., *U Niš stigao i drugi deo ruske vojne donacije – tenkove prošli put gledao Vučić, a sada ministar Stefanović*, *Južne vesti*, <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/U-Nis-stigao-i-drugi-deo-ruske-vojne-donacije-tenkove-prosli-put-gledao-Vucic-a-sada-ministar-Stefanovic.sr.html>, 6.8.2022.
- Timofejev, Aleksej, *Priča o Mihailu Černjajevu i ruskim dobrovoljcima*, <http://www.balkanmagazin.net/istorija/cid170-285647/prica-o-mihailu-cernjajevu-i-ruskim-dobrovoljcima>, 2.8.2022.
- Тодоровски, Дарко, *Как Россия помогает Србији создавати армию XXI века*, *Балканист*, <https://balkanist.ru/kak-rossiya-pomogaet-serbii-sozdavat-armiyu-xxi-veka/>, 12.8.2022.
- Urošević, Predrag, *Policijske i vojne vežbe na Balkanu: U Srbiji Rusi, u okruženju SAD*, <https://www.slobodnaevropa.org/a/vojne-vjezbe-balkan-srbija-rusi-amerika/31266689.html>, 12.8.2022.
- Hartwell, Christopher & Katarzyna, Sidlo, *Saradnja Srbije sa Kinom, Evropskom unijom, Rusijom i Sjedinjenim Američkim Državama*, *Glavna uprava za spoljnu politiku Evropskog Parlamenta, Brisel*, 2017, 59.